

София, априль 1942 г.

62 София,
Българска Земледѣлска и
Кооперативна Банка

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

БИБЛИОТЕКА НА Б. З. К. БАНКА

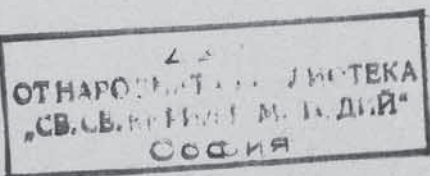

ПОЛКОВНИКЪ ЯНКОВЪ

Съдържание:

1. Гоце Дѣлчевъ — Л. Томовъ
2. Пелагонийски митрополитъ Григорий —
Сп. Мирчевъ
3. Преди една година — поуката — К. Хр. Сов.
4. На връхъ Великденъ — Ил.
5. Пробуждане — Кр. Илиевъ
6. Кръстю Трайковъ — Ил.
7. Георги Радевъ — Л. Томовъ
8. Една сватба — Ил.
9. Христо Илиевъ Лапайковъ — Т. Арсовъ
10. Христо Ив. Майсторчето — Г. п. Христовъ
11. Жертвитъ при потушаване Илинденското
възстание — Н. Темчевъ
12. Стойчо Куновъ Кецкаровъ — М. С.
13. Димитъръ Георг. Аржанецъ — Т. Арсовъ
14. Любословие — Ил.
15. Свещеникъ Кирилъ Трайчевъ
16. Положението.

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ — СОВИЧАНОВЪ

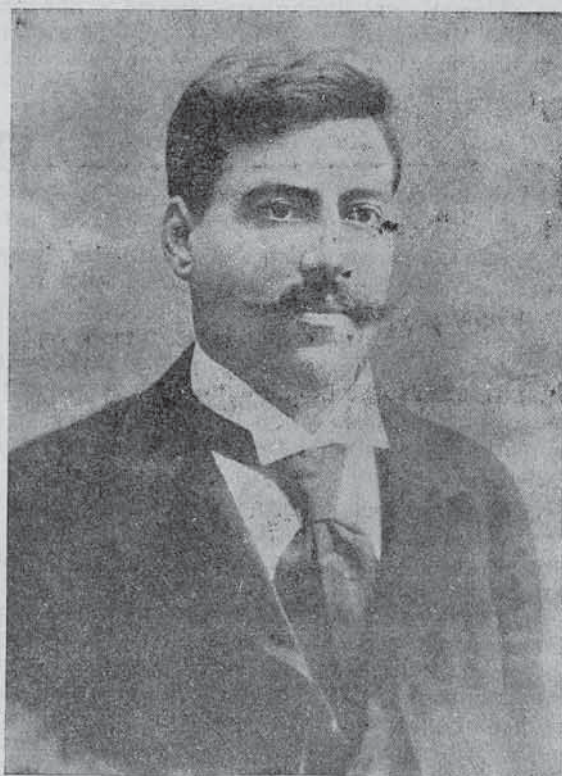
Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“ № 5, телеф. 2-19-32 — Чекова смѣтка 52-21

Абонаментъ 120 лв., за платилитѣ до 1. юни 100 лв., за Европа—200 лв., за Америка—2 долара. Отдѣленъ брой 12 лв.

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народ. Просвѣщение съ окръжно № 40,350 отъ 28. XI. 1923 г.

ГОЦЕ ДѢЛЧЕВЪ (по-случай годишнината отъ смъртта му)

Тридесетъ и деветъ години се изминаха отъ смъртта на бележития синъ на Македония — Гоце ДѢлчевъ, но дѣлото му за свободата на родината ни сияе като вѣчно свѣтяща звезда, свѣти като неугаснатъ фаръ и буди вѣра за по-свѣтли дни. Великото дѣло на Гоце и неговитѣ другари даде своитѣ плодове — Македония и Тракия почти сж свободни.

Роденъ въ печалния Кукушъ, израстналъ и добилъ срѣдното си образование въ Солунъ край тихитѣ води на Бѣлото море, завършилъ науката си въ Военното училище, Гоце още на младини се отдава всецѣло да служи на народа си тѣломъ и духомъ. 10 години той броди като легаленъ и нелегаленъ изъ села и градове на робската бѣлга земя и буди народа къмъ бунтъ за свобода и човѣшки правди. Ту като учителъ, ту като търговецъ, облѣченъ въ градски или селски дрехи, той не остави село или градъ не посетени. Като войвода ДѢлчевъ обиколи всички балкани и вдъхновеното му слово и личния му примѣръ увличатъ прости и учени, богати и сиромаси,

мжже и жени. Незабелязанъ отъ шпионско око влиза по затвори и учреждения, за да се види съ близки и познати, за да размѣни мисли по дѣлото. Удивителна е срещата му въ Битолския затворъ съ Дамянъ Груевъ. Години подъ редъ въ непрекъснатъ ходъ на северъ и на югъ, на западъ и на изтокъ съ пушка въ ръка, въ борба съ вѣковния сатрапъ той ковѣше съдбинитѣ на своитѣ братя подъ робство.

На 21 априлъ ст. ст. 1903 г. Гоце връщайки се отъ Солунъ, дето бѣ се срещналъ съ своя най-близкъ другаръ Даме, току що пристигналъ съ четата си въ с. Баница — Сѣрско. Тукъ той се срещналъ съ четитѣ на Гошановъ, М. Чаковъ и Г. Радевъ. Шпионско око забелязва четитѣ и мълкомъ предава на властитѣ въ Сѣръ, че Гоце е въ Баница. Пълчища аскеръ и башибозукъ се струпва и загражда селото. Куриерътъ на организацията съобщава на Гоце, че е заграденъ. Събиратъ се на съветъ войводи и четници и решаватъ да си пробиятъ пътъ. Първи трѣгва Гоце и следъ него Д. Гошановъ. При първа среща въ неравенъ бой пада убитъ легендарниятъ войвода и неговия близкъ другаръ Гошановъ съ нѣколко момчета. Останалитѣ четници, покрусени отъ смъртта на скъпитѣ македонски чада, връщатъ се въ селото, сражаватъ се съ ожесточение до вечерята и въ тъмната нощъ си пробиватъ пътъ и се спасяватъ въ балкана.

Грозната вестъ за скъпата загуба на най-скъпия синъ и легендаренъ войвода се понесе отъ уста на уста, но никой не искаше да повѣрва. Фактътъ, обаче, бѣ вѣренъ: Гоце бѣ убитъ. Въ цѣла Македония и Тракия бѣлгаритѣ порониха сълзи, но въ униние и духомъ не паднаха. Плеадата последователи и ученици на Гоце продължиха достойно дѣлото, изразено въ величавата Илинденска епопея, която въ продължение на 39 години крепѣ народа и му вдъхваше бодростъ и сила да се бори срещу поробителитѣ и будѣше вѣра, че ще дойдатъ по-свѣтли дни. И дойдоха — Македония и Тракия въ по-голѣмата си частъ сж свободни и присѣдинени къмъ майката родина. Дѣлото на Гоце ще сияе отъ висинитѣ на Пиринъ, Шаръ, Пелистеръ и Бабуна и ще дава мощъ и сила въ народа, за да устоява своитѣ права и да пази свободата на всички бѣлгарски земи, обединени въ едно цѣло — една държава — цѣлокупна Бѣлгария.

Вѣчна паметъ и слава на младия войвода Гоце, загиналъ трагично за свободата на своя народъ.
Л. Томовъ

ПЕЛАГОНИЙСКИ МИТРОПОЛИТЪ ГРИГОРИЙ

(по случай 35 години отъ смъртта му)

Мирското му име е Христо Зафировъ, роденъ въ Стара Загора. При грижитѣ на стария русенски митрополитъ Григорий, той завърши съ отличие духовната академия въ Москва, следъ което като иеромонахъ и архимандритъ прекара нѣколкогодишна служба въ протосингелията при Светата екзархия а бѣ и прѣседателъ на църковно-училищната община въ Солунъ. Следъ това има петнадесетгодишна (1892—1906 г.) дейностъ като митрополитъ въ старопрестолния Охридъ и Битоля.

Негово Високо преосвещенство Григорий,
Митрополитъ Пелагонийски

Внушителенъ и строго сериозенъ, той се ползуваше съ голѣмъ авторитетъ предъ хората на властѣта, предъ паството си, както и въобще предъ всички иновѣрци и инородци въ епархията. На голѣма почитъ бѣи въ срѣдата на консулското тѣло въ Битоля, съ което умѣло подѣржаше връзки. Тѣзи връзки дѣдо Григорий много тактично използваше при разни случаи и особено когато трѣбваше по нѣкакъвъ начинъ да се пази българщината. На ръстъ низкъ, дѣдо Григорий обладаваше високъ и просвѣтенъ духъ. Съ проникателния си погледъ той внушаваше респектъ у всички, съ които влизаше въ допиръ.

Времето на службата му като кириархъ бѣше доста деликатно. То бѣха години на всестранно организиране и усиlena дейностъ на В. М. Р. О.

Началото „Раздѣляй и владей“, възприето отъ Хилми паша, бѣ въ пълнѣн ходъ. Съ подозрение се посрещаше и се преследваше всѣко начинание на българската църковно-училищна властъ, като срещу това подѣржаше се и се поощряваше всѣко противодействие идващо отъ грѣцката и сръбската пропаганди. Спѣнки и тормозъ на всѣка стѣпка. При все това дѣдо Григорий съ достоинство и твърдостъ отстояваше народнитѣ интереси. Въ църковно-училищно и народностно отношение той представляваше предъ вилаетскитѣ власти населението на цѣлия вилаетъ, а не само на епархията си. Той бѣ истински неговъ стражъ, покровителъ и защитникъ. Отзивчивъ и много пожертвувателенъ, дѣдо Григорий умрѣ безъ да остави каквото и да е парично наследство.

И въ двата престолни града — Охридъ и Битоля — приснопаметниятъ кириархъ Григорий остави две великолепни за времето си сгради, които и днесъ правятъ впечатление съ своята внушителностъ — централното училище „Св. Климентъ“ въ Охридъ и митрополията въ Битоля, които за дълго ще напомнятъ неговата преизпълнена съ инициативи дейностъ и заслуги. И въ дветѣ постройкы, всецѣло неговъ починъ и негово дѣло, покрай грижи и трудъ той вложи и не малко лично свои парични срѣдства.

Следъ Илинденското възстание съ голѣмъ рискъ за живота си въ течение на цѣлъ месецъ той обиколи пострадалитѣ села въ костурския край и лично раздаде помощи въ пари, облѣкло и др.

Всички, които сж живѣли въ Битоля, знаятъ какъ тържествено се празнува тамъ „Св. св. Кирилъ и Методий“ и каква внушителна манифестация се провежда отъ съборната църква „Св. Богородица“, следъ черковна служба, до мъжката гимназия, кждето се изѣршваше водосветъ, държеха се речи, имаше веселби и пр. Този день се превръщаше винаги въ една извънредно голѣма проява на народностния буденъ духъ.

Паметно ще остане твърдото държане предъ властѣта на митрополитъ Григорий при тази традиционна манифестация презъ 1903 г. Приготвленията за предстоящото възстание бѣха въ разгара си. Атмосферата бѣ неспокойна. Мнозина предущѣщаха настѣпващитѣ събития. На 10 май башъ-полицѣтъ на два пѣти лично отиде въ митрополията и предаде устна заповѣдъ отъ Вали паша манифестацията да се отмѣни. Праздненството да завърши съ службата въ черквата. Надвечеръ последва и официално тескере въ сжщата смисълъ. Първиятъ и последенъ отговоръ на дѣдо владика билъ. „Утрешниятъ день е единъ отъ най-голѣмитѣ ни празници. Народътъ отъ отдавнашни години е привѣрзанъ къмъ това праздненство, което свързва черквата ни съ училището. Никой до сега не се е решилъ да отмѣни тази му традиция, нито пъкъ азъ ще мога да сторя това, а по дългъ ще трѣбва да вървя съ народа“. Той добавилъ на пратеника: „Властъ сте, ако считате за належащо, дойдете, спрете шествието“. Властѣта се ограничи само съ изпращане усиlena стража, а манифестацията стана по-тържествена отъ всѣки другъ пѣтъ.

Митрополитъ Григорий се помина скоропо-

сижно на 4 ноември 1906 г. Населението му устрои небивало тържествено погребение при стечение на хиляден народ от цълата епархия. Най-голямо участие взе град Прилеп, отдето всички еснафи, на брой около 30, бѣха представени съ по 3 до 5 души. По частен починъ и, за да отдадат лично почитта си къмъ достойния кириархъ, много прилепчани извѣнъ делегатитѣ пристигнаха въ Битоля. Църковното настоятелство доведе и стария клисаръ Ристе, прочутъ майсторъ на трогателно биене на историческото прилепско клепало.

Преди да бѣде сложенъ въ специалната гробница въ северо-западния жгълъ на катедралата, стана тържествено погребално шествие изъ главнитѣ улици на града. Опѣлото се извърши отъ митрополититѣ велешки Авксенти и охридски Методи, архимандритѣ Никодимъ и много свещеници отъ цълата епархия — къмъ 100 души.

Преди една година — поуната

Страстната седмица съ своитѣ църковни пѣснопѣния представлява сжщински народенъ университетъ и много грѣшатъ онѣзи, които не посещаватъ църковнитѣ служби.

6-тѣ апостола и 6-тѣ евангелии, четени на великото елеосвещение съ 12-тѣ евангелии вечерта на великия четвъртъкъ, службата на великия петък и сжботата и пасхалната служба сж изпълнени съ поуки, които символизиратъ цълата тайна на човѣшкото битие.

Писани отъ хора истинно боговдѣхновени, тѣзи пѣснопѣния би следвало да се издадатъ отдѣлно, за да станатъ настолна книга за всѣко християнско семейство.

Страданията, понесени отъ Ис. Христа и страданията на македонския, па и на всѣки българинъ, сж напълно тождествени. За какво се бори Синътъ Божий презъ цѣлия свой земенъ животъ, та бѣ подложенъ на най-ужасни страдания, на най-унизителна, най-мжчителна смъртъ? Кой другъ осъденъ е билъ подложенъ на такива отвратителни подигравки както Христа? Самата присѣда не бѣ ли достатъчна, та трѣбваше да бѣде Той предметъ на посмѣшище предъ своитѣ джелати — да Му слагатъ вѣнецъ отъ трѣни, фалшива багряница, да Го заставятъ Самъ да носи кръста, на който щѣше да бѣде разпнатъ, да Му се отправятъ закани и подигравки — „Ей го царьтъ Иудейски! Ако Си Богъ, слѣзни отъ кръста, за да повѣрваме, че Си синъ Божий!“ И когато пожела капка вода да утоли силна жажда, поднасятъ Му оцетъ и жлъчка! И съ копие Го прободатъ въ ребрата! „И раздѣлиша ризи его!“ И запечатиха и сложиха стража да пази гроба Му!

Останалъ самотенъ, безъ домъ и подслонъ, безъ нищо свое, къмъ какво се стремѣше Христосъ въ своя животъ? — Нищо за себе си, всичко за онеправданитѣ, за потиснатитѣ.

Но имаше хора, които действаха тъкмо за сжществуването на неправдата. Да продължи тя вѣчно, та да има кого да обиратъ, кого да измжчватъ. И тѣ бѣха устроителитѣ на неистовитѣ Му мжки, страдания и подигравки.

Случаятъ е напълно идентиченъ и съ насъ българитѣ. Какво искаше да постигне българинътъ съ вѣковнитѣ свои борби, та бѣ подложенъ на Христови страдания? И имало ли е нѣкога кауза

дѣдо Григорий прекара живота си въ бурна борба за народъ и народна църква. Споменътъ, който той остави, е свѣтълъ примѣръ за всички ни и особено за младитѣ поколѣния. Неговата енергия и неговата привързаностъ къмъ паството му, както и будното му дейно родолюбие го поставятъ въ първитѣ редици на достойнитѣ ни кириарси, посветили живота си за народна добродетел, за просвѣта и народностенъ възходъ. Неговиятъ гробъ въ катедралния храмъ въ Битоля е мѣсто за преклонение къмъ нетленния му духъ. Тукъ и по време на робството добри българи полагаха цвѣтя и палѣха свѣщи за успокоение на духа му, и по този начинъ свързваха нишкитѣ на робското време съ днитѣ на националния и просвѣтенъ възходъ по времето на дѣдо Григория.

Поклонъ, вѣчна паметъ и покой на приживе винаги неспокойния му духъ.

Сп. Мирчевъ

по-святата отъ българската кауза?

Българинътъ отъ никого нищо не искаше, и презъ цѣлото свое свѣтовно сжществуване и преди това, той се борѣ за брата робъ, за своята свобода, безъ да предявява претенции за чуждото.

И тъкмо когато той постигна заветната своя мечта, когато се възкачи на върха на своята слава — на неговата *вайя* — нахвърлиха се тъмнитѣ сили върху му и го повалиха на земята.

И не само го повалиха, но го обраха, оплюха го, поругаха го, разпнаха го на кръстъ, сринаха го въ тинята, сложиха го въ гроба, запечатиха надгробния камъкъ и поставиха стража да го пази.

И заиграха юдино хоро върху гроба му.

Но великъ е Богъ, велики сж и дѣлата Му! Свѣтътъ видѣ на чия страна е правдата и се отвори отъ извършената неправда.

Всѣкому бѣ отдадено съответно възмездие.

Българинътъ трѣбваше само да се затвори въ себе си и да чака, да се надѣва, да вѣрва, че правдата е безсмъртна, и че когато и да е тя ще възкрѣсне, ще възтържествува.

И, о, чудо на чудесата!

Заедно съ възкресението Христово лани възкрѣсна и българската правда — тъкмо тогава, когато „фарисеитѣ“ бѣха се успокоили, когато бѣха прорекли „*finita Bulgariae!*“

И огорчи се врагътъ, защото се изплъзна изъ ржцетѣ му жертвата.

И огорчи се, защото бѣ сразенъ. Огорчи се, защото бѣ самъ подигранъ.

Огорчи се, защото самъ влѣзе въ гроба, който бѣше изкопалъ за другиго.

Де ти, враже, жилото?

Де ти, демоне, псбѣтата?

Възкрѣсна правдата, и ти се провали!

Възкрѣсна свободата и българинътъ се радва заедно съ ангелитѣ!

Възкрѣсна тя, за да заживѣе въ освободената замя животъ пълненъ съ надежда, животъ пълненъ съ енергия и съ желание за ежедневно преуспѣване.

И ние днесъ величаемъ свободата! Но... тържествувайки вседушевно, нека впрегнемъ всичкитѣ си сили за нейното запазване.

(Следва на стр. 4 долу)

НА ВРЪХЪ ВЕЛИКДЕНЬ

Съ свѣщъ въ ржка и възторгъ въ душитѣ подобно на „Мироносицитѣ жени въ утро глубоко“ бѣхме се запжгли — съ участието си да отдадемъ съответна тържественостъ на Христовото възкресение.

Кой ни попречи да изпълнимъ вѣрски заветъ? Кой ни лиши отъ възкрѣсната радостъ, очаквана съ такова нетърпение отъ цѣль народъ?

Съюзникъ Христовъ или демонъ извърши адското кощунство?

Въ Новия заветъ се говори за анти-христа, който ще се яви да съкруши създаденото отъ Богочеловѣка.

Отъ митология и всенародни вѣрвания знаеме за борбата, която отъ создание мира сега се води между сияйната правда и злитѣ духове, между свѣтлината и тъмнината, между доброто и злото.

Кой е създателя на мизерията на човѣчеството, ако не лъжедемократията, която за свои лични облаги е въ състояние свѣта да запали.

Новиятъ глава на английската църква — стариятъ защо ли е напусналъ поста си? — създалъ е нова молитва — да подкрепи Богъ Англия и С. С. С. Р. — Англия на Чърчилъ, който отъ една страна съ затворени очи лъже Бога, че е неговъ горещъ последователъ, а отъ друга влиза въ съюзъ съ най-отявленигъ богоборци, каквито свѣтътъ до сега познава, богоборци, които сразиха всичко християнско, създадено отъ 13 вѣка насамъ въ необятната руска земя.

Кому Богъ-Отецъ ще отдаде сила и мощъ, чия дѣсница ще подкрепи Той? Дѣсницата на самитѣ християни, които понасятъ кръстнитѣ страдания на Ис. Христа, или кървавата дѣсница на изстрѣбителитѣ на християнството и на тѣхнитѣ съюзници, които — яко овца на заколение — хвърлиха маса народи въ предизвиканата отъ тѣхъ свѣтвна разпря, а самитѣ тѣ стоятъ по домоветѣ си и очакватъ да окапятъ силитѣ отъ едната и отъ другата страна, за да се нахвърлятъ отпосле върху плячката, която би се открила предъ ненаситнитѣ имъ очи?

Отговорътъ ни е даденъ отъ постигнатитѣ до

сега резултати — 32 месеца вече витязитѣ на силитѣ отъ Осъта всѣки новъ день се обличатъ съ нова слава, а разлагащитѣ се „демократии“, съ свѣщъ дирятъ мѣнинка нѣкаква победа, за да омиятъ лице предъ свои и чужди, които вѣчно приспиватъ съ фантастичната тѣхна мощъ, ежечасно топяща се въ треперящитѣ ржце на изгубили куражъ и надежда наемници, които въ своето безсрамие и безчовѣчностъ създаватъ „нови фронтове“, като пускатъ бомби върху беззащитни жени и деца тукъ и тамъ изъ прокълнатата ги Европа.

Отговорътъ ни е даденъ и отъ възкрѣсно-то чудо, което днесъ се повтаря и на което щастливи свидетели сме ние. Велики времена въ историята на човѣчеството преживѣваме! Свѣтътъ се огхва въ родилни мжки и Правдата, зарита отъ злитѣ духове въ калъта, вече се изправя здраво на краката си. Избухва изъ пепелищата фениксъ! И не само у насъ и около насъ! Стотици милиони потиснати същества изъ четиритѣ материка днесъ се освобождаватъ отъ вѣковно иго. Свѣтътъ не е виждалъ освободително дѣло, като дѣлото което днесъ се върши.

Побѣснѣлъ, антихристъ се явява съ всичкото свое озлобление да спре разлагането на плутократията. Съ натрупаното презъ вѣкове злато последната подкупва души и съвести, прибѣгва до най-унизителнитѣ срѣдства, съ които Интелижансъ сервисъ си е служилъ отъ незапомнени времена. Троятъ се неприятни държавни мжже, устройватъ имъ се атентати, въобще, гледатъ да обезглавятъ високоиздигнатитѣ освободителното знаме на човѣчеството хора.

И още много жертви, може би, ще се взематъ, но не ще се затрие, отново нѣма да се повали правдата въ гроба!

Ногтитѣ на врага сж вече изкъртени, жилото му е обезвредено!

И ето! възкресе Христосъ отъ гроба, яко же прорече.

И даде намъ животъ вѣчний и велию милость! За много години!

Съ нами Богъ, братя!

Ил.

ПРОБУЖДАНЕ

Свидна пролѣтъ — чудодайна
пълна съ бурни, славни дни,
пролѣтъ съ подвизи — омайна
намъ вещае бжднини.

Наштѣ братя тамъ задъ Рила
какъ свободно дишатъ днесъ?!...
майко, що сърдце бѣ свила,
черно було хвърли съ честь...

Нека получимъ поука отъ евангелското учение — да не вършимъ другиму това, което не желаемъ намъ да се върши.

Страна на правдата, страна на истината, свобода за насъ българитѣ, свобода за чуждитѣ ни поселения — ето какво трѣбва да създадемъ отъ България, за да бжде тя истинно велика, истинно мощна, истинно обединена и вѣковна.

К. Хр. Сов.

А край Вардаръ, Струма, Бистра,
нѣма робство, нито гнетъ,
родна речъ се лѣе чиста,
отъ дѣдитѣ светъ заветъ.

И девойки вече пѣятъ
по бѣленки, съ кръшенъ гласъ
и хората се люлѣятъ —
смѣхъ се носи до захласъ...

А свѣтулки на небето,
що кат'искрици блѣстятъ,
се прощаватъ съсъ полето,
слънцето залѣ свѣтътъ...

Кр. Илиевъ

Кръстю Трайковъ

Покойниятъ бившъ войвода на Ресенска околия, Кръстю Трайковъ, се помина на 7 януарий 1942 година на 77 годишна възраст. Преди смъртта си боледува 3—4 недѣли. Опѣлото му се извърши въ ресенската катедрална църква „Св. св. Кирилъ и Методий“ въ присѣтствието на цѣлокупното ресенско гражданство и множество делегации отъ околията. На опѣлото е държалъ прочувствена речъ архиерейскиятъ намѣстникъ протоерей Александъръ попъ Ефтимовъ, илинденецъ. По сѣщия случай говори и градскиятъ кметъ г. Кирилъ Хр. Никовъ отъ балкона на общинското управление, а на гроба му — г. Борисъ Шурлежановъ, секретаръ на околийското управление. Ресенското илинденско дружество „Трайко Китанчевъ“, както и други дружества отъ града положиха вѣнци.

За смъртта на покойния Кръстю г-нъ Христо Кьоропановъ извести въ телеграфно Ресенското Братство въ София, което отъ своя страна издаде нужния некрологъ.

Покойниятъ войвода Кръстю Трайковъ бѣ по светенъ въ революционнитѣ ни борби още отъ ранна младостъ и действува въ разни мѣста на поробена Македония. Още въ 1903 година той напуска Цариградъ, дето бѣше отишълъ на печалба и заминава като четникъ въ Одринско. Кждето го заварва Илинденското въстание. Въ 1905 година той отива въ Ресенско като околийски войвода и работи като такъвъ до хуриета — 1908 година, когато, подмаменъ отъ младотурскитѣ управници, както и другитѣ войводи и четници се предава на властѣта. Но когато тя почна да гони и убива върналитѣ се революционери, покойниятъ Кръсте заедно съ своитѣ другари-четници хваща пакъ гората и води борба до дохаждането на сръбскитѣ власти презъ 1912 година.

Издигналъ се до войводски чинъ поради обаянието, което бѣше си спечелилъ между революционнитѣ срѣди, дѣдо Кръсте се ползуваше съ общата почитъ на цѣло Преспанско, което приживѣ го възпѣ:

Се зададе тъменъ облакъ
Отъ къмъ изтокъ, отъ къмъ западъ
Не ми бѣше тъменъ облакъ
Тукъ ми бѣше вража сганъ.

Сардисале планинитѣ
Планинитѣ и полето
Сардисали во Преспата
Славно село Вълкодере

Дяконъ вика да бѣгаме*),
Кръсте вика да стреляме
Врази викатъ алахъ, алахъ
Ура-а викатъ комити!

И не само бѣ възпѣтъ отъ народа — той доби и свѣтвна известностъ — чрезъ кореспонденцитѣ на известния Албертъ Сониксенъ, американски журналистъ, който презъ 1907 и 8 г. обиколи нелегално Македания съ пушка на рамо и самъ взе участіе въ не едно сражение.

Ето какъ той величае героизма на храбре-

*) Дяконъ Евстати, войвода, отъ с. Несрамъ — Котурско, бѣ тежко раненъ при сѣщото сражение.

цитѣ, които бѣха посветили живота си на народнитѣ ни идеали:

... Ние решихме тая нощъ да се присѣдинимъ къмъ четата на Кръстю Ресенски“.

„При пълнолуние ние се приближихме до мѣстото на срещата — единъ гористъ хълмъ. Едно силно свиркване предупреди нашия човѣкъ, който бѣше изпратенъ напредъ да разузнава. Следъ това отъ гората излѣзнаха нѣколко тъмни фигури. Единъ широкъ, брадясалъ човѣкъ се спусна къмъ

Кръстю Трайковъ, ресенски войвода

насъ и сграбчи ржцетѣ ни, една следъ друга, като че ли забиваше ножове въ своитѣ врагове, при една разпалена схватка.

„Неговия тъменъ, впитъ въ тѣлото, селски костюмъ, безъ власатитѣ ржжавици, му придаваше изгледъ на току що изкокналь въ живота младъ Хенрихъ Осмий, едно наподобяване, което още повече се засилваше отъ особеното наречие, на което съ громки гласъ изказваше своитѣ поздравления“.

„Почувствувахъ силата му, когато сграбчи ржката ми. Той я задържа малко време, следъ това ме улови за рамото, съ другата ржка праметна ремѣка на карабината си на другото рамо и ни повлече къмъ дърветата, като че ли бѣхме негови пленници“.

Презъ време на сръбския режимъ пок. Кръсте остана да живѣе въ гр. Ресенъ въ сѣдство съ родното му село Крушиѣ, ресенска околия. Сръбскитѣ власти въ 1919 година го арестуваха и откараха въ Битолския затворъ, дето, окованъ въ ве-

риги, лежа три години. После освобождението си остана на мирно жителство въ гр. Ресенъ до идването на нашите власти, които покойният бѣ щастливъ да дочака и преживѣе всички почести и радости, каквито единъ мъченикъ за свободата заслужава.

Презъ сръбския режимъ покойниятъ Кръсте, въ прѣки съблазни и опити на властите да го подкупятъ и поставятъ въ служба на сърбизма, остана твърдъ и вѣренъ на своя националенъ велико български идеалъ.

Единъ подиръ други той изпродаде всичките си имоти, за да посреща най-необходимите нужди. Голъ остана, но презрѣ подмамитъ, които народниятъ душманинъ слагаше предъ всѣка негова стѣпка.

„Голъ съмъ се родилъ, голъ ще умра“, обѣще неговата утѣха и неговата гордостъ и съ тѣхъ той завладѣваше всички и на всички влияеше, всички запази отъ зараза.

Единъ отъ стѣлбоветъ на българския духъ въ тоя прабългарски край, въ края на своя животъ

Кръсте Трайковъ достигна най-висше щастие — пръвъ той посрещна освободителитъ на родния му край и, подобно на праведний Иосифъ цѣлуна тъй ожидано очакваното българско знаме, цѣлуна го и треперейки отъ вълнение, отъ щастие и радостъ изрече: „Нинѣ! отпущаеши раба Твоего Владико“!

Съ очите си го видѣхме. Високъ, плещестъ, омършавѣлъ, овехтѣлъ, но съ изправена глава, гордъ, свѣтълъ погледъ, сините му очи излъчватъ искри, които се забиватъ въ сърдцето — хипнотизаторъ сѣщи — и съ тѣхъ той завладѣваше, съ тѣхъ обаяваше цѣлия ресенски край.

Далъ всичко за прослава на българския народъ, предъ отечествения олтаръ той принесе скъпа жертва — единствения свой братъ Йонче, падналъ убитъ като четникъ отъ ресенската чета въ с. Кривени — 1905 г.

Да пребже неговата слава!

Миръ и покой на великата му душа!

Ил.

Георги Радевъ

Стариятъ войвода Георги Радевъ, страшилище за гърци и турци въ Сърско, се е поминалъ въ Асеновградъ на 15 февруарий т. г. на пѣтъ за родния си кѣтъ, следъ дълго изгнание, безъ да види родната земя свободна. Съ тѣга въ душата този бележитъ синъ на Сърско предалъ духъ Богу въ моментъ на голѣма радостъ, че се връща да види пакъ Боздагъ и Шарлия планина.

Георги Радевъ е роденъ въ 1857 година въ с. Горно Броди (Сърско). Баща му билъ овчаръ на собствени оовце, и той до 38 год. възраст е ималъ сѣщото занятие — овчаръ. Това му помогнало да се запознае съ старитѣ войводи — Зимбилъ, Стоянъ Старчишки и др., които често го посещавали при стадото. Подозрѣнъ, че има връзки съ комититѣ, Георги Радевъ билъ арестуванъ отъ турскитѣ власти и хвърленъ въ затвора. Следъ освобождението му, той видѣлъ, че не може да живѣе спокойно, а и положението му станало тежко, затова забѣгналъ и отишѣлъ въ четата на дѣдо Илия Кърчовалията, старъ и опитенъ войвода.

Презъ 1899 год., когато Сърско поиска да има своя чета, назначенъ бѣ Георги Радевъ, който като войвода броди изъ околията до 1904 год.

Той е взелъ участие въ нѣколко сражения съ аскеръ и башибузукъ и е показалъ голѣма храбростъ. Заедно съ Неврокопския войвода Атанасъ Тешовалията тѣ унищожиха една турска чета, която причиняваше голѣми пакости на организацията и изобщо на българското население.

Презъ м. февруарий 1903 г. четата на дѣдо Георги Радевъ е била открита въ с. Горно Броди и заградена отъ турски войници, които запалили кѣщата, въ която тя била подслонена, но следъ ожесточенъ бой четата се промѣква безъ да даде жертви.

На 21. априлъ (4 май) когато паднали убити Гоце Дѣлчевъ и Гоцановъ въ с. Баница (Сърско) въ сражението взелъ участие и Георги Радевъ. Съ голѣми усилия той си пробилъ пѣтъ и хваналъ

гората. Георги Радевъ взе участие въ Илинденското въстание и въ войнитѣ и бѣ винаги готовъ да даде живота си за народни идали. Цѣли 10 години тоя мъченикъ герой броди изъ Пирина и се бори срещу враговетѣ на българитѣ.

Като бѣжанецъ тѣй се настани въ Сев. България — Орѣховско съ семейството си и съ трудъ изкарваше прехраната си. Но Сърско се освободи и преди 13 месеца замина за родното си мѣсто. Отбива се въ Асеновградъ за сбогомъ при свои близки, но скоростижно се помина, далечъ отъ родина, безъ да изпълни въжделенната си мечта — да се завърне аъ родното Горно Броди, унищожено презъ 1912 — 13 г. по заповѣдъ на кралъ Константинъ — византийския императоръ... въ проектъ.

Вѣчна паметъ на многозаслужилия войвода дѣдо Георги Радевъ, б реца за свободата на своитѣ братя българи.

Богъ да го прости!

Л. Томовъ

Семейството на Николе Спасовъ отъ с. Крушеяни, взелъ живо участие въ въстанието въ 1903 г.

ЕДНА СВАТБА

Необикновена сватба. Защото много рядко сж случатъ, когато „младоженцитъ“ дочакватъ такава радостъ. Тукъ-тамъ само на 10 — 20 години веднажъ ще случи подобно нѣщо, но повечето пѣти то минава незабелязано. Сватбата, за която е речъ тука, е цѣло събитие, затова тя трѣбва да се отбележи за назидание на поколѣнията.

„Младоженцитъ“ сж на 68 и 73 години, а бѣха се вѣнчали тъкмо преди 50 години — цѣлъ половинъ вѣкъ съвмѣстенъ съпружески животъ! И то щастливъ животъ, увѣнчанъ съ семейство, на което всѣки българинъ трѣбва да се радва: 7 деца — 5 мъжки и 2 женски — всички добре отгледани, всички чудесно добре възпитани, всички отлични граждани — достойни чеда на още по-достойни родители, всички съ више образование, заемащи видно мѣсто въ нашия общественъ и държавенъ животъ: най-голѣмиятъ, бившъ адвокатъ, настоящъ началникъ на отдѣление въ Министерството на вътрешнитѣ работи и народното здраве, вториятъ — подполковникъ отъ българската войска, командиръ на I. пехотенъ соф. полкъ, третиятъ — бригаденъ инженеръ отъ министерството на Благоустройството, четвъртиятъ — адвокатъ, едната отъ дъщеритѣ — учителка, втората — лѣкарка, а най-малкиятъ синъ — сжщо юристъ, сега Главенъ челникъ — председателъ на съюза на Паисевцитѣ — трудоборни — най-дейната общественно-възродителна организация у насъ.

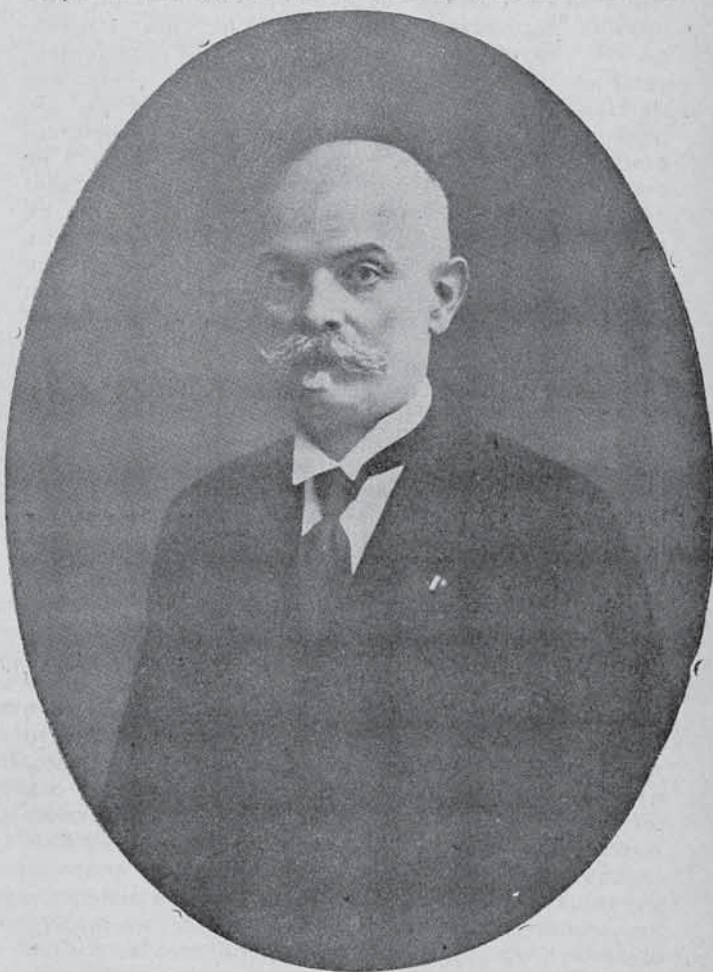
Златната сватба на дълбоко уважавания отъ всички г-нъ Иванъ Нелчиновъ се оторазднува на 1. февруарий т. г. следъ обѣдъ при скромна, но особено трогателна обстановка, и у всички присѣстващи тя ще остави единъ неизгладимъ споменъ. Тукъ сж преди всичко 21 членното домочадие — деца, снахи, зетьове и внуци — на „младоженцитѣ“, и сжщо така представители на македонскитѣ организации въ София, роднини и почитатели тѣхни, и по едно щастливо съвпадение и кметъ на току що освободения роденъ тѣхенъ градъ Охридъ.

Пръвъ поднесе поздравления председателтъ на Илинденци г. Лазаръ Томовъ, който поздравлявайки юбиляра-илинденецъ, го уведоми, че въ знакъ на почитъта, която хранятъ къмъ него, илинденци го молятъ да имъ разреши да поставятъ и неговия портретъ въ организационното помѣщение. редомъ съ портретитѣ на загиналитѣ за свободата на Македония и то още отъ сега, докато той е още живъ.

Следъ това поднесоха поздрави г-нъ о. з. генералъ Коста Николовъ, председателъ на националния комитетъ на македонскитѣ благотворителни братства въ България, г-нъ Никола Стояновъ — председателъ на Македонския Наученъ институтъ, г-нъ Крумъ Чудовъ — председателъ на Охридското братство „Св. Климентъ“, г-нъ Танушевъ — председателъ на Крушевското братство, г-нъ Илия Коцаревъ — кметъ на гр. Охридъ, г-нъ Д-ръ К. Станишевъ — бившъ председателъ на македонския Националенъ комитетъ, г-нъ Симеонъ Радевъ — пълномощенъ министъръ — който изтъкна обстоятелството, че преди 43 години за

пръвѣ пѣти е билъ насърденъ въ писателското поприще отъ г. Ив. Нелчиновъ и като изразъ на своята благодарностъ и почитъ къмъ него му поднесе една своя книга — „Македония и българското възраждане“ съ автографъ.

Поднесоха още своитѣ поздравления Негово всеблагоевѣйство протойерей Тома Николовъ, съ когото на два пѣти юбиларѣтъ е лежалъ въ турскитѣ затвори, неговиятъ синъ — д-ръ Владимиръ Томовъ, доцентъ въ Университета, бившиятъ

Иванъ Нелчиновъ

началникъ щаба на войската о. з. генералъ Никола Бакърджиевъ, г-нъ Антонъ Кецкаровъ, г-нъ Димитъръ Спространовъ и много други приятели и почитатели на празнуващитѣ.

— „Благодаря Ви, трогнатъ съмъ отъ Вашето внимание, което не заслужавамъ. Азъ изпълнихъ само своя дългъ като български гражданинъ и като глава на семейство.“ — отговори между другото съ не малко вълнение стариятъ Нелчиновъ.

Следъ това започна веселие, непринудено веселие. Мила, трогателна картина представляваше за всички, когато най-напредъ бащата, до него майката, следъ тѣхъ по старшинство синове, дъщери, снахи, зетьове и внуци, съ пѣсни, стари македонски пѣсни, извиха крѣшно хоро, македон-

ско хоро, по македонски обичай. Нахвашат се на хорото и всички останали и до късно веселието не стихна.

Искренъ въ зторгъ предизвика у всички разказа на стария деецъ другаръ на Нелчинова г-нъ Антонъ Кецкаровъ, който възсъздаде съ слово една случка изъ дейността на юбиляра, когато последниятъ, веднажъ съ охридчанина попъ Наумъ Цвѣтиновъ, за да изпълнятъ възложената имъ задача сж се били преоблѣкли като кюмурджии.

Започнало по македонски обичай, съ утринна молитва въ храма на светитѣ Седмочисленици, къмъ края си тържеството за обща радостна изненада, бѣ удостоено съ присѣствието на представителъ на г. Министъръ Председателя и министъръ на Народното просвѣщение г-нъ Христовъ, директоръ на сръдното образование при министерството на просвѣтата, който окачи на гърдитъ на стария Нелчиновъ офицерския орденъ за гражданска заслуга „Св. Александъръ“ IV степенъ, съ който Негово Вилчество Царьтъ е благоволилъ да го награди. Това височейше внимание трогна до сълзи юбиляра пѣкъ и всички присѣстващи и тѣ вкупомъ, непринудено подеха химна на Царя!

Ограничихме се въ настоящето да дадемъ само една картина на тържеството, безъ да обрисваме една биография, та макаръ и кратка, на заслужилия деецъ Иванъ Нелчиновъ. Това може да сторимъ други пѣтъ. Искаме да завършимъ настоящата бележка, обаче, цитирайки в. „Зора“ отъ 30 януарий т. г. който подъ насловъ „Заслужилъ общественикъ“, пише следното, къмъ което се присъединяваме и ние.

— „Иванъ Нелчиновъ е отъ малцината стари радегели за просвѣта и свобода на Македония, които бѣха щастливи да доживѣятъ най свѣтлия день въ живота на българския народъ — освобождинieto почти на всички български земи и обединението имъ въ общото отечество. Своето дѣло като учитиль и общественикъ-революционеръ Нилчиновъ е започналъ преди повече отъ 50 години и го е водилъ съ упоритостъта и себепожертвуванието на голѣмитъ родолюбци въ българската история. Преданостъта си къмъ родното училище и къмъ народната свобода е отзелъ още на ученическа скамейка подъ влияние на въодушевениятъ уроци на пламенния родолюбецъ Григоръ Пърличевъ. И нѣма нищо чудно, че духътъ му не е отпадналъ и следъ най-тежки изпитания. Нелчиновъ се е влачилъ години наредъ отъ сждилице въ сждилице, отъ затворъ въ затворъ и нито единъ мигъ не се е поколебалъ да продължи великата си служба на народа. Само на белезани съ даръ отъ Бога люде е дадена такава устойчивостъ на душата. Изпълнявайки беззаветно своя дългъ къмъ народа, Иванъ Нелчиновъ не е забравялъ и по малкия си дългъ — къмъ семейството си и съ помощта на мждрата си, преданна и като него родолюбива съпруга е отледалъ за най-разнообразна служба на народа и държавата седемъ рожби и утре ще бжде щастливъ да отпразднува въ тѣхната шумна и весела сръда и при щастлива народна обстановка своята 73 година и златната си сватба. Пожелаваме му така щастливо да стигне и до платинената си сватба.“

Ил.

Христо Илиевъ Лапайковъ

отъ с. Велгощи, Охридско, роденъ презъ 1873 год., грамотенъ. Презъ м. юлий 1902 год. убитъ е Лазара Речковъ отъ с. Велгощи зарадъ шпионство по работитѣ на револ. организация, побѣгналъ и биде приетъ въ четата на войводата Никола Русенски (отъ с. Русиново, Мелшевско) въ района „Орта-колъ“ Охридско. Следъ смѣняването на Ник. Русенски тоя районъ билъ даденъ на войв. попъ Христо отъ с. Велгощи. Христо Илиевъ останалъ при него. На 13. I. 1903 г. тази чета биде обсадена отъ

Христо Ил. Лапайковъ

аскеръ въ с. Конско, Охридско, дето биде разбита и попъ Христо убитъ. Христо Илиевъ героично се е сражавалъ. Презъ време на илинденското възстание, 1903 г. Христо билъ въ четата на Никола Митревъ Елшанчето и е взелъ живо участие въ всички походи и сражения. После нараняването на войводата на Велгошката селска чета Андонъ В. Шабаковъ, на 7 августъ 1903 г. Христо Илиевъ станалъ водачъ на тази чета, и героично я води презъ цѣлото време на възстанието.

После възстанието Христо скри оржието си и се предаде на турскитъ власти въ Охридъ, дето биде задържанъ въ затвора 10 дена и после освободенъ.

Презъ тия десетъ дена въ затвора е билъ немилосърдно битъ отъ турцитъ. Петъ дена после освобождението му билъ е наново арестуванъ и осжденъ на 7 год. затворъ, за убийството на шпионина Лазаръ Речковъ, па бѣ изпратенъ окованъ въ Битолския затворъ, дето е лежалъ 6 месеци, но вследствие амнистията отъ 1904 год. билъ е освободенъ.

Има само единъ синъ, сега 18 годишенъ който учи дърводѣлски занаятъ въ Охридъ.

Материалното състояние на Хр. Илиевъ не е добро: Отъ баща си не е наследилъ нищо, нито кжша.

Живѣе въ кжщата на втората си жена, покойната Султанка П. Шапкарова, която му е довела момиче, сега оженено, па тя е наслѣдникъ на майчиния си имотъ.

Христо живѣе отъ пждарлъка. — пждаринъ е на селския имотъ на с. Велгощи.

Макаръ сега 69 годишенъ, Христо е здравъ, пѣргавъ, способенъ за работа. Никакъ не ленствува, ценонощно се движи. Голѣмъ мераклия е да носи пушка.

Охридъ Т. Арсовъ, бившъ войвода

Христо Ивановъ — майсторчето

Христо Ивановъ, извъстенъ най-вече подъ името „майсторчето“ е роденъ въ гр. Леринъ презъ 1879 г. Следъ като свършилъ основно образование, постъпилъ е на работа да помага на своитѣ бедни родители отъ начало като чиракъ-зидаръ, следъ това като самостоятеленъ майсторъ. Но, отъ друга страна, при свободното време живо се интересувалъ да слуша да се приказва за исторически събития и политика, четѣлъ патриотически книжки и се самообразовалъ. Любопитството му бѣ твърде много развито, особено за народната работа и минаваше за краенъ българинъ-националистъ. Христо бѣ посветенъ въ револ. дѣло въ 1901 г. и бѣ прегърналъ самото дѣло съ най-големъ ентузиазъмъ и радостъ. Ето защо той се прояви съ най-големъ преданостъ и минаваше за единъ отъ най-смѣлитѣ борци не само въ града но и въ околията. Отличаваше се съ своята необикновена решителностъ, точностъ и готовностъ да из-

Седналия — Лазо Бицановъ,
правия — Христо Ивановъ —
майсторчето.

пълни всѣко нареждане на ржководното тѣло, нѣмаше никакво колебание у него и за най-рискованитѣ акции. Всецѣло бѣше преданъ да служи на дѣлото. Изпълняваше куриерска длѣжностъ и бѣше въ непрекъснатата връзка съ четата по нареждане на ржководителя тогава въ града Филипъ Георгиевъ отъ Леринъ, съ една дума, той бѣше дѣсната ржка на Марко Лерински, който съ своята организ. чета представляваше, или минаваше за цѣлия Битол. револ. окръгъ като образцова школа за вербуване на войводи и четници. Христо доставяше и пренасяше пушки за въоръжаване. Ползуваше се съ безпри-мѣрна честностъ и акуратностъ при изпълняване

на своя дългъ къмъ дѣлото. Едновременно той минаваше за най-решителния терористъ въ околията. Прочутъ бѣше съ своята неимовѣрна енергия, ловкостъ и бързоходство — за него нищо не представляваше да излѣзне отъ града и занесе, макаръ и въ най-отдалеченото село писмо на четата и пакъ да се върне на работа. Винаги на пояса му стоеше окачена майсторска тесла, за да маскира прикритото си оръжие. Най-после бѣ подозрѣнъ отъ властѣта и подгоненъ. И той стана жертва на прочутата „Иванчова афера“ въ костурско, и Христо бѣ посоченъ отъ предателя Иванчо заедно съ ржководителя Филипъ Георгиевъ и др. отъ Костурско и Леринско. Тогава той забѣгна и стана четникъ при Марко Лерински, а обикаля околията, и минаваше за единъ отъ най-вѣрнитѣ и най-смѣлитѣ четници на Марко войвода. Отъ Иванчовата афера не само той — мнозина въ Костурско пострадаха. Явиха сн нови и по-опасни предатели на дѣлото. Такъвъ единъ бѣше Траянъ отъ с. Кономлади Костурско. Той ходѣше въоръженъ по селата да предава, придруженъ и охраняванъ отъ около 50 души войска. Мжчно се удаваше на револ. организация да го накаже, защото, както казахъ, охраняваше го войска и живѣеше въ самия градъ Костуръ. Пакостенъ предатель бѣше за револ. дѣло въ Костурско и Леринско, и грѣбваше на всѣка цена да се прѣмахне. Христо изяви доброволно желание да иде въ града и кждето го намѣри да го застреля. И тъй стана.

Въ първитѣ дни на м. януарий 1902 г. Христо отъ с. Загоричени предрешенъ и въоръженъ съ наганти отива въ гр. Костуръ и въ хана застреля на мѣстото предателя Траянъ. До като охраната и полицията се окопиха Христо успѣва да се измъкне сполучливо отъ града. Поелъ е шосето за с. Апокепъ, за да се укрие. Но за нещастие, на една непредвидливостъ става жертва! Бѣгайки по шосето Христо среща на пѣтя едиинъ влахъ съ мжка, който отивалъ за града. Вмѣсто той да вземе мжската отъ влаха и по-бърже да избѣга и се закрие, стражаръ следъ него тичайки взема и възседва мжската. Щомъ видѣлъ, че стражарътъ го настига, Христо застава и отъ засада стреля съ наганта до последния си патронъ и следъ това се самоубива, за да не падне живъ въ ржцетъ му. Тѣй свърши своя край героичниятъ Христо майсторчето близо до с. Апокепъ, дето почиватъ неговитѣ останки. Георг. п. Христовъ.

Жертвитѣ при потушаване на Илинденското възстание

Вмѣсто предговоръ

Въ настоящето си изложение по жестокоститѣ презъ време на Илинденското възстание покрай краткия текстъ за извършенитѣ изстѣпления въ ония пострадали български села въ Югозапад-на Македония, на които се раздадохъ изпратенитѣ отъ България помощи, азъ давамъ и имената на всички убити въ тѣхъ невинни селяни. При това въ моето изложение не влизатъ нѣколко пострадали села отъ Битолската кааза въ това число и гр. Крушово, както и всички пострадали села отъ Охридската кааза, тѣй като предназначениитѣ за тия села помощи се раздадохъ отъ Охридския митрополитъ, покойниятъ Методий, въ епархията на когото тѣ се числѣха.

Числото на падналитѣ въ бой съ войскитѣ четници отъ опожаренитѣ села, предполагамъ да е било по голѣмо, но азъ съмъ записалъ имената на толкова четници, колкото ми бѣха предадени отъ селскитѣ кметове презъ време на обиколката ни отъ 4 XI. 1903 година до 4 I. 1904 год.

Статистическитѣ данни, приложени въ края на изложението ми, считамъ, за най-автентични, тѣй като тѣ сж събирани лично отъ мене, като членъ на комитета, който раздаваше помощитѣ, и идватъ да изправятъ всички допуснати до сега по тая материя грѣшки въ мемогра и разнитѣ брошури и статии въ списания и вестници.

Гр. Пловдивъ, 24 май 1941 година. Н. Темчевъ

Въ Леринско

1. с. Неокази

На 31 юлий 1903 г. юзбашията Хайдаръ бей, който съ една дружина анадолски войници (ко-нянски табуръ) охранявалъ желѣзопътната линия Леринъ — Баница, втурналъ се въ селото подъ предлогъ да търси оръжие и, подпомогнатъ отъ мѣстнитѣ турци, заловили всички мъже, които

предалъ на жестоки мъчения, като същевременно подпалили били и селскитѣ къщи. Отъ заловенитѣ мирни селяни 61 души сж били заклани: 35 души покрай селото, а други 26 души край мѣстността Стара рѣка до желѣзничния мостъ.

Ето имината на тѣзи мъченици:

† 1. Стефо Тодорлиевъ, убитъ при предаване.	† 39. Ичо Додовъ	„
† 2. Стойчо Тодорлиевъ	† 40. Христо Поповъ	„
† 3. Наумъ Тодорлиевъ, убитъ край селото	† 41. Стойчо Поповъ	„
† 4. Кръстю Тодорлиевъ, убитъ при предаване	† 42. Гиче Иовчевъ	„
† 5. Илия Кулевъ, убитъ край селото	† 43. Ване Бировъ	„
† 6. Димитъръ Кудевъ	† 44. Доне Бировъ	„
† 7. Георги Димовъ	† 45. Дзоле Асовъ	„
† 8. Таню Пецуковъ	† 46. Найдю Петрески	„
† 9. Гиче Петричинъ	† 47. Ильо Василевъ	„
† 10. Коста Анецки	† 48. Ильо Аджиевъ	„
† 11. Гиче Анецки	† 49. Георги Емляковъ	„
† 12. Кръсте Баничанецъ	† 50. Ване Бегинчевъ	„
† 13. Иванъ Йовчевъ	† 51. Мияле Нойковъ	„
† 14. Гешо Христовъ	† 52. Христо Таневъ	„
† 15. Тане Петрески	† 53. Димитъръ Цаляпанка	„
† 16. Христо Петрески	† 54. Петъръ Личевъ убитъ край Стара рѣка	„
† 17. Василь Баничанецъ	† 55. Кръсте Петърчанецъ	„
† 18. Никола Баничанецъ	† 56. Коста Петърчанецъ	„
† 19. Ване Кирковъ	† 57. Стойко Кантаровъ	„
† 20. Ильо Кирковъ	† 58. Стефо Шанга	„
† 21. Ване Самарджи	† 59. Василь Ляшевъ	„
† 22. Лука Цаляпанка	† 60. Коле Божиновъ	„
† 23. Христо Дафовъ	† 61. Стойче Пандилевъ	„
† 24. Георги Забърдски	† 62. Танасъ Анецки, убитъ като четникъ презъ време на възстанието.	„
† 25. Тане Забърдски		
† 26. Илия Бачанецъ	† 63. Гаки Поповъ	„
† 27. Дине Пецуковъ	† 64. Пеце Гичевъ	„
† 28. Тане Бировъ	† 65. Ильо Гешевъ	„
† 29. Мице Костовски	† 66. Коста Чачаръ	„
† 30. Ичо Ляшевъ	† 67. Ильо Ване Аджиевъ	„
† 31. Мице Кантаревъ	† 68. Димитъръ Бачанецъ	„
† 32. Коле Ляшевъ	† 69. Тане Петърчанецъ	„
† 33. Стойчо Баничотъ	† 70. Дзоле Ляшевъ	„
	† 71. Трайко Кантаревъ	„
(отъ с. Бурешница)		
† 34. Митре Пласти		
† 35. Христо Лионде		
† 36. Танасъ Тодорлиевъ убитъ край Стара рѣка		
† 37. Димитъръ Заекъ		
† 38. Алексъ Додовъ		

Отъ 72 къщи 56 сж били опожарени. Опожарена е била и селската черква Св. Атанасъ. Останали сж били живи само 15 мъже, 125 жени, 108 момичета и 135 момчета.

2. с. Върбени

На другия день, 1 августъ с. с., същиятъ юзбашия Хайдаръ Бей нахлу съ войници къмъ с. Върбени пакъ подъ предлогъ да търси оръжие и по същия начинъ заловилъ всички селяни и ги изкаралъ на селския мегданъ. Убитъ е билъ само

единъ селянинъ, Филипъ Мавревъ, защото единъ кавалеристъ донесълъ бърза заповѣдъ да се спратъ убийствата и палежитѣ. Отъ същото село презъ време на възстанието сж били убити още селянитѣ Миленко Толевъ и Стефо Трайковъ.

3. с. Бухъ

И въ това село на 31 юлий войски и башибозукъ съ честа стрелба навлѣзли въ селото, и го подпалили. Населението предварително било за-

бѣгнало и се укрило у близкитѣ гори. Убити сж били само следнитѣ останали въ селото стари мъже и жени и едно дете:

- † 1. Сотиръ Димитровъ на 70 години.
- † 2. Петре Кочевъ на 70 години.
- † 3. Ильо Наумчевъ на 60 години.
- † 4. Коста Илиевъ — изгорѣлъ въ фурната, гдето се укрилъ.
- † 5. Яна п. Димитрова убита
- † 6. Илинка Бълканова на 105 години
- † 7. Спасия Кузманова, на 60 години
- † 8. Неда Тръпчева, на 60 години

- † 9. Филипъ Колевъ на 4 години
- † 10. Павли Стойчевъ, убитъ на 22 септемврий отъ войници.

Отъ 230 кжши, колкото броело селото, опожарени били 211 и една отъ дветѣ селски черкви — Св. Георги. Селото е броело 1718 жители, отъ които 540 мъже, 428 жени, 411 момчета и 339 момичета. Отъ мъжетѣ 302 души сж били въ странство презъ време на възстанието.

4. с. Арменско.

Сутринта на 4 августъ с. с. войски заминали по шосето нагоре и се изкачили на планината Бигла, гдето при влашкитѣ колиби се завързало ожесточено сражение съ една значителна четническа група. Къмъ 4 часа следъ обѣдъ войскитѣ се завръщали пакъ по шосето и когато приближили селото, едно планинско оржие открило огънь и нѣколко шрапнели се пукнали около черквата. Това всѣло паника между населението и

то се разбѣгало: една часть тръгнала къмъ близкитѣ гори, а друга по рѣката къмъ Леринъ. Тогава една голѣма верига отъ войскитѣ, около 200 души, се отдѣлила отъ шосето и съ честа стрелба навлѣзла въ селото като безразборно убивала, когото срещала. Подпалено е било селото отъ всички страни. И въ тая съ нищо неоправдана кървава баня намѣрили смъртта следнитѣ мжченици:

- † 1. Свещеникъ Лазаръ 30 годишенъ, мушнатъ съ ножъ
- † 2. Ефа Цвѣткова, 15 годишна убита съ куршумъ
- † 3. Илия Цвѣтковъ 13 " "
- † 4. Лазаръ Мишевъ 70 " "
- † 5. Дюо Шумбовъ 50 " "
- † 6. Маса Стойчева 18 " "
- † 7. Стоянъ Танчевъ 45 " "
- † 8. Симе Ташевъ 28 " "
- † 9. Петре Паневъ 13 " "
- † 10. Танасъ Алексовъ 55 " "
- † 11. Филипъ Алексовъ 15 " "
- † 12. Спасе Ивановъ 6 месечно дете, изпотжпкано
- † 13. Георги Стояновъ 37 год., убитъ съ ножъ.
- † 14. Трайче Помпевъ 75 " убитъ съ куршумъ
- † 15. Грую Куфевъ 55 " "
- † 16. Доне Куфевъ 38 " "
- † 17. Мара Василева 3 " изгорѣла въ кжши
- † 18. Траянъ Куфевъ 59 " убитъ съ куршумъ
- † 19. Недѣлко Петровъ 45 " "
- † 20. Митре Ивановъ 60 " "
- † 21. Георги Митревъ 24 " "
- † 22. Коле Ивановъ 70 " "
- † 23. Стойо Димовъ 35 " "
- † 24. Георги Богоевъ 27 " "
- † 25. Трайче Василевъ 80 " "
- † 26. Иордана Андреева 18 " "
- † 27. Ильо Ивановъ 28 " "
- † 28. Копче Вранчевъ 40 " "
- † 29. Кузманъ Яневъ 50 " "
- † 30. Кърстовира Бранчева 40 г. разсѣчена съ ножъ
- † 31. Данаилъ Тодоровъ 22 г., убитъ съ куршумъ
- † 32. Василь Станковъ 35 " "
- † 33. Кочовица Станкова 58 " "
- † 34. Димитъръ Стойчевъ 18 " "
- † 35. Танасъ Трайчевъ 33 " "
- † 36. Божинъ Чочовъ 66 " "
- † 37. Карамфилъ Чочовъ 52 " "

- † 38. Василица Чочова 38 г. трудна, разпорена и малкото извадено.
- † 39. Велика Чочова 3 г., разсѣчена покрай майка си
- † 40. Пецанъ Чочовъ 70 год. (убитъ съ куршумъ)
- † 41. Пецаница Чочова 70 год. убита съ куршумъ
- † 42. Митра Пецанова 40 " "
- † 43. Доста Недѣлкова 12 " разсѣчена съ ножъ
- † 44. Иванъ Димовъ 55 " "
- † 45. Христе Ивановъ 30 " "
- † 46. Илия Ивановъ 35 " "
- † 47. Ильовица Станова 32 " "
- † 48. Велика Илиева 14 " убита съ куршумъ
- † 49. Димитъръ Младеновъ 47 " "
- † 50. Недѣлко Василевъ 85 " "
- † 51. Иванъ Георшевъ 50 " "
- † 52. Янкулица Гьошева 33 " "
- † 53. Илия Янкулевъ 12 " "
- † 54. Ильо Дамчевъ 65 " "
- † 55. Ильовица Дамчева 65 " "
- † 57. Коте Ил. Дамчевъ 38 " "
- † 57. Димитъръ Вълкановъ 20 " "
- † 58. Трендафилица Стойкова 28 год. разсѣчена съ ножъ
- † 59. Никола на Трендафилица, 9 месечно, разсѣчено до майка си.
- † 60. Василь Павлевъ 65 г. убитъ съ куршумъ
- † 61. Василица Павлова 65 " "
- † 62. Трендафилъ Паневъ 15 " "
- † 63. Кочо Караяневъ, 35 г. убитъ съ куршумъ
- † 64. Танасица Шерифова 80 " "
- † 65. Ташо Василевъ, 75 г. изгорѣлъ въ кжши
- † 66. Тасе Василевъ 58 г. убитъ съ куршумъ.
- † 67. Алексо Постиловъ 65 " "
- † 68. Недѣлка Янева 18 " "
- † 69. Стойче Янкуловъ 47 " "
- † 70. Филипъ Доневъ, 23 годишенъ разсѣченъ съ ножъ
- † 71. Босилка Петрова 27 " "

опожарени били 149. Опожарени били и всички плѣвни, търла, снопи и около 250 купи сѣно.

На 6 августъ нови войски (Иляве) навлѣзли въ селото и съблѣкли дрехитѣ на всички почти убити. Сжщия день е билъ убитъ по най-звѣрски начинъ на пжтя за Леринъ Танасъ Стойковъ.

(Следва)

Разсѣченитѣ съ ножъ млади жени се борѣли съ свирепитѣ войници за да запазятъ честта си. Споредъ събранитѣ отъ мене сведения, войскитѣ, които извършили тази касапница, сж били арнаути отъ допълнителнитѣ дружини (Иляве), командирътъ имъ билъ нѣкой си Муса Бей-Коль Агаси.

Отъ всички 160 кжши, колкото броело селото,

Стойчо Куновъ Кецкаровъ

На 8 февруарий н. г. Стойче се помина следъ дълго и тежко боледуване на 72 годишна възраст.

Родителитѣ му (мияци) отъ Дебърско не могли да се задържатъ, като преселници въ с. Орѣше, та за по-добъръ поминѣкъ се заселили въ гр. Крушово, дето презъ 1870 г. се е родилъ Стойче. Завършилъ първоначалното си образование въ Крушово той бѣ известенъ като единъ отъ най-добритѣ и пѣргави майстори-зидари въ града и околията.

Стойче бѣ предприемачтъ на строящето се презъ 1909 г. Българ. III-о кл. училище „Св. К. и Методи“ въ Крушово, той построи и Монопола, презъ 1938 год.

Буенъ духъ, преизпълненъ отъ копнежъ за родна свобода — Стойче бѣ винаги готовъ за саможертва. Той изтъкваше, че свободата идва само когато за нея се положатъ много жертви и останавѣренъ на твърдия си миячки родъ.

Познатъ като коравъ родолюбецъ и деецъ за българщината въ Македония, презъ 1903 год., той бѣ четникъ въ четата на Хр. Чернопѣевъ, а следъ основаването на Илинденското Дво въ Крушово стана редовенъ членъ до самата си смъртъ проявявайки интересъ къмъ живота на дружеството

Съ неговата смъртъ отлетва въ вѣчността единъ достоенъ синъ, който презъ цѣлия си животъ работи, мисли и се моли Богу за Македония — да я види свободна.

Вѣчна да бжде паметъта на илинденеца Стойче Куновъ.

М. С.

Стойчо Куновъ Кецкаровъ отъ гр. Крушово

Димитъръ (Митре) Георгиевъ Аржанецъ

роденъ 1876 г. въ монастира Св. Спасъ, Охридско, а преселенъ въ с. Лешани, Долна Дебърца. Около кръстовдена 1902 г. той, заедно съ брата си Паунко, постъпи въ четата на Никола Русински отъ Малешевско, въ района Долна Дебърца. Подиръ оттеглянето на Русински, неговата чета остана да води попъ Христо отъ Велгощи и Димитъръ съ брата си останаха при сѣщия. На 13 януарий 1903 г. четата биде обсадена отъ аскера въ с. Конско, Охридско; водило се е кърваво сражение 12 часа; убити бѣха: войводата попъ Христо и двама четници: Нове Веляноски отъ с. Злести и Григоръ воденитарѣтъ отъ с. Велгощи.

Останалитѣ четници избѣгаха въ Ресенско, но въ с. Избища били обсадени пакъ отъ аскера; сражението траело 24 часа; убити бѣха

още двама четници: Нове Велянобъ отъ с. Велмей, Дебърца, и Георги Касапчето отъ Ресенъ. Отъ тамъ останалитѣ четници се разпрѣснали по другитѣ чети, а Димитъръ и братъ му Паунко влѣзали въ четата на Никола Митревъ Елшанецотъ въ Крайезерския районъ. Презъ цѣлото време на Илинденското възстание, 1903 г., Димитъръ се е подвизавалъ въ тази чета, която е водила десетина сражения съ аскера. После ликвидирването на възстанието Димитъръ оставилъ оръжието на войводата си и отишълъ въ Битоля, дето се е предалъ въ Австрийския консулъ; отъ тамъ той се настанилъ да живѣе въ Охридъ, защото с. Лешани било унищожено отъ аскера.

Димитъръ има жена, единъ ожененъ синъ, Кирилъ 35 годишенъ, и една дъщеря, оженена.

Материялното му състояние е бедно: притежава една стара кжшица въ която живѣе, една нива 2 и пол. декара, и 1 и пол. декаръ стара лоза; той е способенъ за работа но нѣма я. Ето портрета му отъ 1928 г.

Сведенията събралъ: Т. Арсовъ
29. X. 1941 г. бившъ войвода отъ Охридъ

Дим. (Митре) Г. Аржанецъ

живи дейци отъ Илинденското възстание
въ Крушово

„ЛЮБОСЛОВИЕ“

Стогодишнина на първото българско периодично списание

Ние стоимъ удивени и благоговѣемъ предъ легендарнитѣ подвизи на Караджата, на Хаджи Димитъръ, на Ботева и на хиляди други великани на духа, които сж дали живота си за свободата на България. Възхищаваме се отъ дѣлата на Неофита Бозвели, на Илариона, на Авксенти Велешки и хиляди други родолюбци, които изнесоха борбата за черковна независимостъ и се гордѣемъ, че сж българи — наши съотечественици. За насъ всички тия мже сж герои, свръхчовѣци, титани на мисълта и дѣлото, защото подвизитѣ имъ се равняватъ само на най-смѣлитѣ пжтешественици, откриватели и герои, каквито свѣтътъ познава.

Между тия великани на духа и дѣлото, най-малко споменаванъ до сега, но съ не по-малка задача къмъ българското дѣло, съ преголѣмо родолюбие и пламенно желание да събуди българския народъ отъ многовѣковния му сънь, да го просвѣти, за да заеме и той мѣсто между културнитѣ народи е и Константинъ Фотиновъ, основателъ и редакторъ на първото българско списание „Любословие“, излѣзло въ 1842 година — сиречъ преди сто години.

Подвигътъ на този малко известенъ човѣкъ може да се мѣри само съ подвига на Отца Паисия, който съ своята „История славяноболгарская“ хвърли първата искра на народното съзнание между загиващия въ двойно робство български народъ. Паисий даде първата българска книга. Фотиновъ ни даде първото българско списание. Паисий е баща на българската книжнина. Фотиновъ е баща на българския периодиченъ печатъ. И единиятъ и другиятъ първи съзнаха острието на просвѣтното оржие и си послужиха достойно съ него. Безъ това оржие едва ли щѣше да сжществува черковната борба и да успѣе революцията тридесетъ години следъ излизането на „Любословие“.

Константинъ Фотиновъ е роденъ около 1800 година въ гр. Самоковъ, кждето е прекаралъ детскитѣ си години. На четмо и писмо го е учила въ своята калугерска килия баба му Фота — една твърде енергична и решителна жена, съ много бодъръ и проникателенъ умъ, жива и интелигентна — качества, които отпосле се проявили у внука ѝ Константинъ. И той като нея билъ енергиченъ, жилавъ, предприемчивъ, смѣлъ и крайно интелигентенъ. Умната му баба Фота ошг отъ рано съзрѣла тия качества у малкия Константинъ и направила всичко, което можала, за да го издигне и подготви за живота. Тя се заела съ издръжката му и го изпратила въ Пловдивъ, кждето завършилъ гимназия, а следъ това въ Кидония — пристанищенъ градъ въ Мала-Азия, кждето постѣпилъ въ школата на знаменития по онова време Теофилъ Каири. Въ пловдивската гимназия и въ училището на Каири Константинъ изучилъ отлично грѣцки, френски и турски езици, съ които отпосле си служилъ въ живота и въ книжовната работа.

Следъ свършването на училището въ 1821 година, младиятъ Фотиновъ се настанилъ въ Пловдивъ и отъ тамъ търгува съ Смирна. За тамъ

пращалъ дъски съ салове по Марица до Еносъ, на Бѣло море, а получавалъ разни овозия отъ Смирна. Това продължило до 1825 година. По това време той се настанилъ въ Смирна, отказалъ се отъ търговията и се заелъ съ просвѣтна работа — отворилъ училище, въ което преподавалъ на грѣцки и български езици разни предмети. Славата му на учителъ се разнесла по всички краища на България и броятъ на ученицитѣ му скочилъ отъ 10 колкото билъ въ началото — на 200.

Но и това не задоволило неспокойниятъ духъ на Фотинова. Той искалъ да бжде учителъ не на 200 души, а на цѣлия български народъ. Като изразъ на този му копнежъ било появяването на „Любословие“ въ 1842 година. Въ тази година той пустналъ само една пробна книжка, въ която съобщава, че ще почне такова спасение и кани читателитѣ да се запишатъ за него. Редовното му излизане почнало въ 1844 година и продължило две години.

Презъ тия две години той обиколилъ много градове изъ България, за да се срещне съ видни представители на нашата интелигенция и да създаде мрежата отъ настоятели, безъ каквито е било немислимо разпространението на „Любословието“.

Сдържанието на излѣзлитѣ книжки отъ Любословието е най-различно. Най-много сж статии-тъ съ морално и религиозно сдържание. Фотиновъ е искалъ да развие въ своитѣ съотечественици благородни чувства, човѣколюбие, християнска доброта, високъ патриотизъмъ и демократични начала. Изпѣстрено е съ много статии по история и география, хигиена, земѣделие и търговия.

Въпрѣки похвалитѣ отъ много страни, Любословие просъществува само две години. Чудно е, че и талкова е живѣло въ она мракъ, безразличие къмъ книгата, пълна неграмотностъ на народа, лоши съобщителни срѣдства и неуредена българска печатница въ Смира. Следъ спирането на списанието Фотиновъ се заелъ на ново съ търговия, но не прекъсналъ книжовната си дѣйностъ. По покана на Британското библийско общество превелъ отъ грѣцки на български нѣкои отъ библийскитѣ книги, две отъ които били издадени. Фотиновъ замислилъ да започне ново периодично издание, но смъртъта турила край на кроежитѣ му. Умрѣлъ въ Цариградъ на 29 ноемврий 1858 година.

Така завършилъ земния си пжтъ тоя буденъ и неспокоенъ българинъ. Той не блѣсти съ подвизитѣ на нашитѣ герои отъ освобождението, нито има славата на голѣмитѣ ни писатели отъ епохата на възраждането, но въпрѣки това, неговото дѣло е имало огромно значение за пробуждането на българския народъ и неговиятъ образъ нараства все повече въ нашето съзнание, колкото повече се отдалечаваме отъ епохата, въ която е живѣлъ и когато духознаниятъ мракъ е билъ твърде дълбокъ.

Като баща на пернодичния печатъ, името му ще остане единствено и славата му ще бжде вѣчна. За да увѣковѣчи това епохално събитие,

съюзът на периодичния печатъ въ България отпразднува тържествено на 22 мартъ т. г. стогодишнината на „Любословие“, като по този случай пусна специаленъ брой „Любословие“ съ статии отъ наши видни общественици и писатели и извадки отъ „Любословие“. Всѣки родолюбивъ българинъ трѣбва да прочете този брой, за да види още по добре дѣлото на Фотинова.

Стогодишнината на периодичния печатъ се отпразднува при особена тържественостъ въ цѣла България. Въ София на 22 мартъ сутринята въ тържествената зала на академията на наукитѣ

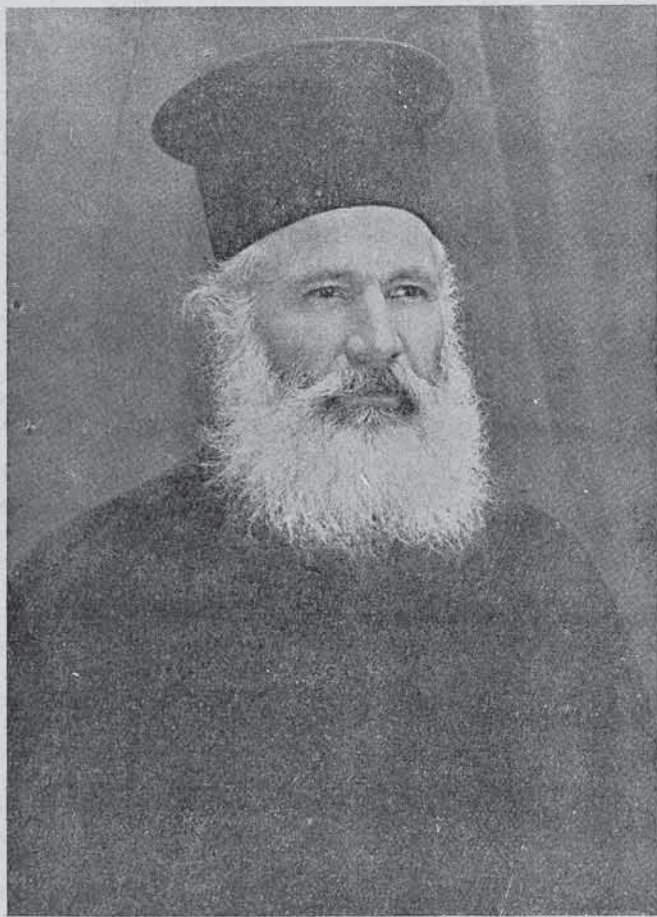
праздненството се откри отъ председателя на периодичния печатъ г. Ник. Стояновъ. За дѣлото и живота на К. Фотиновъ, говори подпредседателя на съюза г. Д-ръ Ефремовъ. Поздрави бѣха поднесени отъ страна на министра на Нар. Просвѣщение чрезъ н-ка на Културното отдѣление г. Ст. п. Аврамовъ. Г. Кисимовъ, артистъ отъ Народния театъръ, произнесе стихотвор. „Отецъ Паисий“ отъ Иванъ Вазовъ съ бележитѣ патосъ. Девическия хоръ на г-жа Людмила Проконова даде тържественъ обликъ на праздненството.

Ил.

Свещеникъ Кирилъ Трайчевъ

Презъ 1902 година съмъ покрѣстенъ въ револ. дѣло отъ известния велешки районенъ войвода Никола Дечевъ.

На 19. VII. 1903 г. въ надвечерието на Илинденското въстание, по мое желание, се явихъ

Свещеникъ Кирилъ Трайчевъ

предъ учителя Антонъ Димовъ въ училището „Св. Кирилъ и Методий“, и му заявихъ, че съмъ на разположение и въ пълна услуга на предстоящото възстаническо движение.

Антонъ Димовъ ми обясни, че ще трѣбва да се направятъ нѣколко атентати по желѣзо-пътната линия, и да се прерѣжатъ телеграфнитѣ жици. Заведе ме въ една тъмна стая въ подземieto на училището, кждето се пазѣше оржие и взривни материяли, взе две ножици, за прерѣзване на те-

леграфни жици и отидохме въ учителската стая, дето написа писмо за Михаилъ Шумановъ, който бѣше и д. велешки районенъ войвода и се намираще въ Скачинци.

Разстоянието отъ Велесъ до с. Скачинци не е по-малко отъ 25—30 клм. Пристигнахъ надвечерь. Мила и трогателна бѣше срѣщата ни съ г-нъ М. Шумановъ, моя бившъ учителъ по църковно-псалтикийно пѣние.

Пододохъ му писмото и ножицитѣ. Развълнуванъ, той отвори писмото, прочете го, поизви си главата, поусмихна се и ме прикани да отидемъ въ една отъ другитѣ стаи на сжщата кжща. Следъ като ми каза нѣколко мждри напжтсвени и ободрителни думи по акцията, която предстоеше да се върши, каза ми да си избира десетъ души бойни другари отъ четницитѣ милиционери, и заедно съ тѣхъ презъ нощта да отидемъ предъ с. Згрополци на ж. п. линия да прерѣжемъ телеграфнитѣ жици и извадимъ нѣколко релси отъ самата линия, за да препятствува при пренасянето на войски за потушаването на възстанието.

Това поржчение за менъ бѣше безпредѣлна радостъ, — повѣрваше ми се чета отъ 10 души и ми се възлагаше такава висока мисия, — 19 годишенъ юноша, да взема активно участие въ борбата за освобождението на сжщата ми родина.

Най-сърдечно благодарихъ на любимия си учителъ Михаилъ Шумановъ за довѣрието и за властта съ която ме облича, и следъ радушно сбогуване, прибрахъ сформированата чета, въ която влизаха: Христо Зайковъ, Тане Зулумчето, Дане Мишевъ, Гьошо пспъ Павловъ, Иванъ Поповъ, Диме Гочевъ, Христо попъ Павлевъ, Диме Камчевъ отъ с. Скачинци, Лазаръ Трайчевъ и Христо Димовъ отъ с. Грънчища.

Съ вихренъ устремъ напустнахме Скачинци и полетѣхме като птици крилати за опредѣленото, мѣсто, на което се извърши, съ блѣскавъ успѣхъ, възложената ми задача.

с. Згрополци отъ с. Скачинци се намира на едно разстояние отъ 20 клм. и следъ извършеното като по едно чудо на разсѣмване, се отзовахме пакъ въ Скачинци.

Самата акция се извърши по следния начинъ: съ пристигането си още до линията, поставихъ петъ души отъ четницитѣ отъ къмъ страната на гара Градско, а 5 души отъ къмъ Згрополци, а азъ по чорапи се покачихъ на телеграфния стълбъ и за мигъ тритѣ телеграфни жици бѣха повалени на земята. Всѣка жица, когато падаше на земята изгърмяваше и нарушаваше нощното спокойствие

на буйния Вардаръ, който отстоеше отъ ж. п. линия само на 10—15 метра.

Не по-късно отъ 10 минути по даденъ знакъ събирамъ върнитъ и предани на дѣлото другари и следъ щателна провѣрка, че всичко е извършено благополучно, тръгваме си по обратна посока съ радостъ, смѣхъ и закачки, че Султанътъ спи спокойния си сънъ въ царския диванъ, а нощнитъ птици, които нито сънъ, нито почивка знаятъ, свирятъ нощемъ на цигудка, чийто гласъ само денемъ се чува.

Най-голямъ интересъ ще пробуди у читателя тукъ положението, че желѣзопътната линия отъ Цариградъ до Митровица се охраняваше съ анадолски войници, които специално бѣха извикани отъ Анадолъ, като по довѣрени на султанската държава, за да респектиратъ бунтовниците. Обаче, въпреки това, фактитъ не лъжатъ, тѣ сж на лице. Не по-далечъ отъ два километра отъ мѣстото където разваляхме линията, имаше 40 души аскеръ, който, вмѣсто да дойде и ни попречи на работата, при шума който се вдигаше при разрушаването на линията, избѣга по посока

къмъ гара Градско.

Нищо не е въ състояние да попречи на единъ народъ, който е прегърнала девиза — „смъртъ или свобода“.

Явихъ се при г. Михаилъ Шумановъ и му докладвахъ, че мисията, съ която бѣхъ натоваренъ, съмъ извършилъ най-благополучно. Той ме потупа по рамото и ми каза: „Браво бе, царъ Крумчо! — Изглежда, ученикътъ не ще падне по-долу отъ учителя си“.

Дали е била силна, мощна и дисциплинирана организацията въ него време, нека да се сжди по това, че отъ 1903 година до 1921, моята Згорополска акция остана велика тайна за властта, при все, че тя се извърши предъ очитъ на толкова много хора и се знаеше кой я извърши, но нито единъ човѣкъ не се залови, нито наказа.

Това е моето активно участие въ нелегалната борба презъ Илинденското въстание, което остави въ душата ми незаличими спомени на славеи, свѣтълъ и героически идеализъмъ.

Свещеникъ Кир. Трайчевъ

Положението

Презъ изтеклия месецъ положението въ свѣта се характеризира съ едно затишие по важнитъ бойни полета, съ изключение на бирманския фронтъ, дето продължаватъ да се водятъ ожесточени сражения между японцитъ и англичанитъ.

Това можеше да се очаква следъ изтощителнитъ отъ голѣми размѣри бойни действия, които се водѣха отъ милионнитъ германски и съветски армии на фронта въ Русия презъ зимнитъ месеци и отъ японскитъ сили, които трѣбваше съ многобройни части и въ сравнително кратко време да завзематъ важни отъ стратегическо и отъ стопанско значение неприятелски пунктове и територии разпръснати въ огромно пространство по Тихия, та дори и по Индийския океанъ.

Германцитъ имаше да се справятъ съ голѣми мъчности: да противостоятъ на една извънредно сурова и непредвидено дълга зима и заедно съ това — на една съ ожесточение провеждана съветска контраофанзива и следъ задържането на нападащитъ съветски дивизии на предварително установени задни позиции естествено бѣ тѣ да прекаратъ известно време въ отидиъ за умеренитъ си войски, толкова повече че наближаваха месецитъ, когато климатичнитъ условия, позволяватъ да се водятъ обширни офанзивни действия. А починътъ за таква действия си остана, и следъ злополучния съветски кървавъ опитъ за изтрѣгването му, все още въ ржцетъ на Германия.

Японцитъ, въ сравнение съ германцитъ, презъ тоя периодъ отъ време бѣха пощадени отъ преодоляване на ония трудности при военитъ действия, каквито се изпрѣчваха на пята на Германия: тѣ имаха срещу себе си сравнително не толкова силни врагове въ лицето на противнишки войски и на времето. Въпреки това, обаче, и на тѣхъ се наложи една пауза и отслабване на ритма на военитъ действия, преди всичко за да могатъ да се организиратъ при новата, създадена отъ победитъ имъ, обстановка: да организиратъ производството, нужно за войската и за народа, въ завзетитъ, богати съ сурови материали, земи и да обезпечатъ едно сигурно снабдяване по крайно удълженитъ пѣтища, съставляващи една огромна и сложна мрежа отъ морски линии.

Силитъ отъ остъта можеха да си позволятъ тази кратка военна почивка по главнитъ бойни полета предвидъ на това, че противникътъ имъ не бѣ въ състояние презъ това време да се възползува отъ почивката имъ и да мине въ настѣпление срещу тѣхъ.

Главниятъ имъ воененъ противникъ — Съветска Русия — бѣ още повече изтощенъ отъ безрезультатнитъ си зимни офанзивни действия, които му костуваха страшни жертви въ хора и въ бойни материали. Освенъ това, Съветска Русия знаеше, че Германия се готви за новъ пролѣтенъ, може би още по-силенъ отъ първия, ударъ срещу съветскитъ войски и имаше нужда да спести каквото може отъ силитъ си и да подготви тила си за евентуаленъ стпоръ.

А що се отнася до Англия и до Съединенитъ североамерикански щати, силитъ отъ Остъта знаеха, че тѣ не сж и още дълго може би не ще бждатъ въ състояние да предприематъ нѣкаква военна акция отъ голѣмо значение срещу имъ.

Така, това време на сравнително затишие бѣ използвано и отъ дветъ страни, освенъ за военни приготовления съ огледъ на предстоящи действия отъ голѣмъ мащабъ, още и за нѣкои политически осигуровки.

Съ наближаването на японскитъ военни сили до Индия, тая територия стана прицель на политическо привличане, отъ страна на Япония, къмъ японската програма за организиране на Азия на основата — Азия за азиатскитъ народи — и на по-силно политическо и военнo привързване, отъ страна на Англия къмъ англоамериканския съюзъ.

Японцитъ бѣха засилили агитационнитъ си срѣдства, за да убедятъ индуситъ, че при новосъздадената военна и политическа обстановка следъ пропждането на англичанитъ отъ Хонгъ-Конгъ и Сингапуръ и отъ другитъ имъ владения въ Тихия океанъ тѣ трѣбва да разбератъ, че е въ тѣхенъ интересъ да съдействуватъ на силитъ отъ Остъта и по-специално на Япония за окончателното прогонване на англичанитъ отъ Азия, за да могатъ всички населяващи тоя материкъ да си уредятъ сами единъ редъ, който не да гарантира експлоатацията на човѣшкитъ сили и на природнитъ богатства въ Азия

отъ външни сили като Англия и други, а да обезпечи свобода и независимостъ на мѣстнитѣ населенія и да отстрани всѣкакви чужди влияния и намѣсвания въ тоя материкъ.

Англия въ сѣщото време, изпрати ловкия политикъ съръ Стафордъ Крипсъ съ специална мисія въ Индия. Мисията му бѣ да убеди водителитѣ на разнороднитѣ индийски племена и групи, че Англия тоя пътѣ наистина е решена да даде по-голъма самостоятелностъ на Индия и да я признае за доминионъ наравно съ другитѣ доминиони, съставляващи тѣй нареченото британско общество, но това да стане следъ свършването на войната, като въ замѣна на това тия водители се съгласятъ да направятъ отъ себе си всичко за образуване на една могща индийска армия и за превръщането на Индия въ една военна крепостъ, за да се попречи на японцитѣ да изпълнятъ своитѣ военни планове въ тая областъ и да може отъ тамъ английскитѣ и американски военни сили да действуватъ, като отъ една огромна и силна своя база срещу проникващитѣ и въ индийския океанъ японци.

Безъ да сж достигнали всички индийски водители до съзнанието за общо действие въ посоката, препоръчвана отъ Япония, тѣ, отъ друга страна, не се поддадоха на увещанията на Англия и останаха съ старата си резерва относно искреността на английскитѣ обещания.

Мисията на Крипсъ, така както тя бѣ очертана чрезъ съобщенията въ печата, не успѣ, но не можа да се дойде и до онова индийско бунтуване срещу англичанитѣ, каквото се очакваше отъ нѣкои слабо запознати съ положението въ тази чудна страна. Причинитѣ за това сж главно въ особенитѣ отношения между многобройнитѣ религиозни и етнически групи, населяващи Индия. Тамъ нѣма единъ народъ съ едно национално съзнание, а има населенія, крайно бедни, апатични къмъ всѣка политическа акция и послушни роби на разни князе, плувачи въ разкошъ и потънали въ несмѣтни богатства. Тия именно князе сж мжчностожпни за идеята на идеалисти индуси, деятели за свободи и правдини на Индия, и сж подъ влиянието на Англия. А има и непримиримости между отдѣлни религиозни групи — между мохамедани, брамини, будисти и др.

Въ всѣки случай, колкото и майсторски да действувала английската власть като поддържа различията и съперничеството между отдѣлни групи въ Индия, за да може да отдалечава деня, когато тѣ ще се обединятъ за общо действие за индийска независимостъ, тоя день приближава и то съ толкова по-бързъ темпъ, колкото повече поражения търпи Англия по бойнитѣ полета и колкото, заедно съ това, по ясно проличава фалша подъ привидното доброжелателство на английскитѣ формули за запазване на богатата и основнитѣ на цивилизацията. Самиятъ фактъ, че Индия, такава каквато е сега, разпокъсана въ своя вътрешенъ политически фронтъ, намѣри сили да отхвърли, даже и следъ „приятелската“ намѣса на С. А. Щати, английското предложение, донесено ѝ отъ съръ Стафордъ Крипсъ, показва, че дори и да се приеме, че тя не би приела евентуално и нѣкои японски предложения, нейниятъ пътѣ е ясно очертанъ: тя ускоро рено върви къмъ независимостъ.

Сега за сега, обаче, англичанитѣ сигурно ще могатъ, още за известно време да си послужатъ съ нея — било териториално, било като резервоаръ за комплектуване на войскови части — като съ една значителна опора въ борбата имъ съ противникитѣ.

Следъ единъ сравнително не много дългъ периодъ отъ време, който бѣ наситенъ съ най-напрегнати пропагандни маневри, извършвани главно отъ Англия върху Турция съ целъ да се отклони тя отъ своето упорито държано становище на неутралитетъ и по тоя начинъ да се открие откъмъ югоизтока една рана за силитѣ отъ Осъта, когато сѣ видѣ, че турското правителство не е назрѣло за залавяне на тая англо-болшевишка игра, Лондонъ се опита да влоши чрезъ въздушни нападения надъ Парижъ и надъ други френски населени мѣста и по други начини положението на Франция за да накара тая страна да опредѣли по-лесно истинскитѣ си разногласия и намѣрения и да я принуди, ако може да вземе по-непримиримо спрѣмо германцитѣ, становище, тѣй като неопредѣленото ѝ държане по тълкуванията отъ Лондонъ е могло да бжде отъ по-голъмъ интересъ за Германия.

Но неопредѣленото държане на Франция бѣ неудобно и за Германия, особено въ надвечерието на пролѣтнитѣ военни действия, каквито безъ съмнение ще се развиятъ по разни фронтове. Тѣй че Англия дойде до нѣкъде въ услуга на Германия въ това отношение.

Маршалъ Петенъ и сътрудникитѣ му, които, повсичко личеше, гледаха, изпълнявайки задълженията си поети съ протоколитѣ по примирието, да изчакватъ събитията и да отзематъ отъ тѣхъ най-много въ интереса на Франция, която имъ се рисува като все още първостепенна континентална и колониална сила, се видѣха заставени предъ засиленото предофанзивно политическо състезание между воюващитѣ да избератъ единъ по-опредѣленъ, по-ясенъ пътѣ на национална политика и така се дойде до голѣмото събитие — възвръщането на Лавалъ въ управлението на Франция. Това бѣ обратъ съ явно наклонение на Франция къмъ Германия, собствено къмъ идеята за европейско устройство безъ Англия.

Съ заставането на Лавалъ начело на френското правителство Франция, безъ да капитулира отъ своитѣ намѣрения, да си остане една суверенна и равноправна въ утрешното мирновремено устройство на Европа велика сила, показа, че възприема германската идея за едно ново устрояване на Европа при предпоставката, че Англия ще бжде изключена отъ това уреждане като страна, чиито истински интереси сж вънъ отъ европейския континентъ.

Какъ на дѣло ще се изрази европейската политика на новото френско правителство и до каква степенъ Франция ще сътрудничи за осъществяването на германо-италианската концепция за нова Европа остава да се види въ бждеще.

Въ всѣки случай, при сегашното френско правителство, което храни добри, най-малко невраждебни, чувства къмъ Германия, последната сигурно ще може да бжде по-сигурна откъмъ гърба си когато ще удари часа за решителнитѣ битки, за които и Хитлеръ спомена въ последната си речъ.

Призначитѣ за началото на тия битки сж вече на лице: усиленa подводна дейностъ срещу корабитѣ на Англия и на С. А. Щати; непрестанни и все по-ожесточени бомбардировки на о-въ Малта за обезвреждаване и парализиране на частъ отъ английската срѣдиземноморска дейностъ и засилване на въздушната германска дейностъ по руския фронтъ.